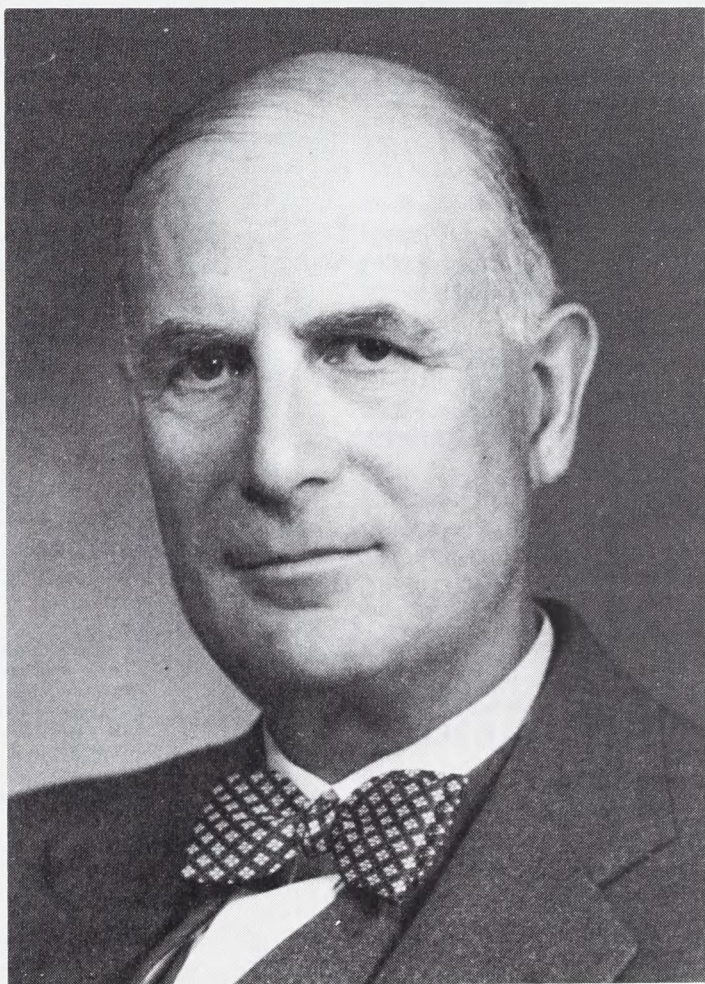

A: Nekrologer

O. A. Borum

O. A. Borum

30. juli 1894-7. februar 1983

Oscar Alfred Borum var professor ved Københavns Universitets rets- og statsvidenskabelige fakultet fra 1930 til 1964, først i person-, familie- og arveret og derefter fra 1963 i selskabsret. Indenfor begge faggrupper gjorde han både i undervisningen og forskningen og som medlem af statslige kommissioner på dansk og nordisk plan en vigtig indsats. Sit mest banebrydende arbejde gjorde han dog indenfor den internationale privatret.

Her havde i forrige århundrede A.S. Ørsted skrevet en stor afhandling i *Enomias* fjerde bind og A.W. Scheel havde i *Privatrettens almindelige Del* skrevet om faget i mere håndbogspræget form. Holger Federspiel havde skrevet en bog i begyndelsen af århundredet om *Den internationale Privatret i Danmark*. Endelig havde Aksel Møller taget lovvalgsproblemer op i sin disputats om erstatningsansvaret ved skibssammenstød. Nogen egentlig placering i dansk ret havde faget dog ikke opnået.

Med sin disputats *Personalstatuttet efter dansk og fremmed ret fra 1927* og første udgave af *Lovkonflikter fra 1931*, der vedblev at komme i nye udgaver og optryk, gav han med Stig Iuul's og Anders Vinding Kruse's udtryk i hyldestartiklen i *festskriftet fra 1964* faget borgerret indenfor dansk retsvidenskab.

Disputatsen er en stor monografi over behandlingen af person-, familie- og arveretten i engelsk, fransk og tysk international privatret baseret på studier i Paris og London af de primære retskilder og vigtigste værker i disse tre systemer. Med udgangspunkt i denne undersøgelse af de vigtigste fremmede retssystemer indeholder bogen den første omfattende fremstilling af den danske internationale privatret på området, hvor det sparsomme danske materiale suppleres med erfaringerne fra studiet af udenlandsk ret. Bogen blev i en lang årrække det autoritative grundlag for løsningen af international privatretlige problemer, såvel i centraladministrationen, som ved domstolene.

Hurtigt derpå fulgte lærebogen *Lovkonflikter*, der for en generation af jurister blev det eneste eller væsentligste hjælpemiddel i løsningen af international privatretlige spørgsmål. Skønt lille af omfang gav den i stærkt koncentreret form en introduktion til de vigtigste problemer i den internationale privatret og et grundlag for løsning af de allerfleste spørgsmål.

I løbet af Borum's tid ved universitetet gav hans bøger og undervisning inspiration til 4 guldmedaljeafhandlinger og fem disputatser, som dækkede de vigtigste emner indenfor den internationale privatret, samt til min egen håndbog, som i væsentlig grad bygger på den grund, han havde ryddet, og som er tilegnet ham. På Danmarks vegne deltog han både før og efter krigen i det internationale samarbejde indenfor faget, som finder sted indenfor Haagerkonferencen for international privatret, som han aktivt var med til at genoplive efter krigen. I den kreds af, i hans tid hovedsagelig europæiske, eksperter indenfor faget, som deltog i denne permanente konference, var han sammen med Henry Ussing en anset deltager og blev derigennem i stand til at introducere sine elever til samtidens mest ansete jurister i faget i andre lande.

Selvom hans indsats for den internationale privatret således har haft en ganske særlig betydning, skal det ikke kaste skygge over hans arbejde på de øvrige fagområder, han beskæftigede sig med. Han overtog ved tiltrædelsen af sit professorat i 1930 Viggo Bentzons fag, person-, familie- og arveretten. Lovgrundlaget på de to førstnævnte områder var på det tidspunkt helt fornyet i nordisk samarbejde, og Borum skrev nye lærebøger i familieret (1936 og 41) og i personret (1942). Disse bøger gav ikke blot systematiske fremstillinger af den nye retstilstand, men var baseret på mere omfattende teoretiske studier af de emner, der indgik i bøgerne. Nogle af disse studier offentliggjordes som tidsskriftafhandlinger eller selvstændige monografier, således f.eks. afhandlingen Aftalers beståen under forandrede forhold.

Arveretten blev først genstand for revision i Borums tid som professor, og han deltog i 25 år aktivt i lovgivningsarbejdet, først som formand for arveretskommissionen af 1936 og senere som medlem af arvelovsudvalget af 1954, hvis arbejde resulterede i arveloven af 1963. Sideløbende hermed skrev han på basis af den ældre arvelovgivning fra 1845 bøgerne Arvefaldet fra 1949 og Arveretten fra 1950, som skønt tænkt som lærebøger indeholdt adskillige originale videnskabelige bidrag.

Borum var formand for eller medlem af en række andre lovkommissioner på familie- og arverettens område, f.eks. vedrørende børnelovene og lov om bortblevne, og deltog ivrigt i det nordiske lovgivningssamarbejde. I 1963 overtog han selskabsretten som fag og blev i 1957 formand for aktielovskommissionen og i 1964 for aktielovsudvalget, hvis arbejde, igen i nordisk samarbejde, resulterede i aktieselskabsloven af 1973. I forbindelse hermed skrev han flere aktieretlige afhandlinger.

Beskrivelsen af Borums indsats som professor kan ikke gøres fulstændig uden omtale af hans forhold til undervisningen. I modsætning til hvad der i hans tid var sædvanligt, gjorde han overordentlig meget for at aktivere studenterne og inddrage dem i en egentlig dialog. Han overlod gerne katederet til en student og satte sig ned blandt de øvrige studenter for at høre en kritisk fremstilling af, hvad han selv havde skrevet eller en redegørelse for et emne, som den pågældende havde undersøgt nærmere, og inspirerede derved studenterne til selvstændig tænkning. For de studenter eller kandidater, som ønskede at udføre selvstændigt videnskabeligt arbejde, blev han en uforlignelig mentor og hjælper. Han ikke blot drøftede de juridiske problemer med dem, men gennemlæste, gerne i flere omgange, manuskriptudkast og kommenterede ikke blot indhold, men systematik og sproglig udformning. Hans egen fornemmelse for det sproglige udtryk var særdeles veludviklet og stod i forbindelse med hans krav til klarhed i den tanke, der kom til udtryk i det skrevne. Hans virke som udgiver af Juridisk Ordbog stod måske i forbindelse hermed.

Borums indstilling til juraen var pragmatisk snarere end filosofisk, selvom han i høj grad interesserede sig for retsteorien. Hans retsteoretiske baggrund var den, der kom til udtryk i Ørsteds og Viggo Bentzons skrifter. Han beskæftigede sig med retslærens problemer i talen ved Universitetets årsfest i 1948, trykt i Juristen 1948, 377 ff. Borum var trods sin store teoretiske viden (han havde præ til embedseksamen) først og fremmest praktisk indstillet og interesserede sig meget for juraens anvendelse i det praktiske liv. Han var ikke dogmatisk, men lod sig gerne påvirke i sine synspunkter af det praktiske livs behov. Det er ikke ensbetydende med, at han svajede for vinden. Han havde sine meget bestemte meninger, især om grænsen for det moralsk set tilladelige, og gav dem et meget lifefremt udtryk.

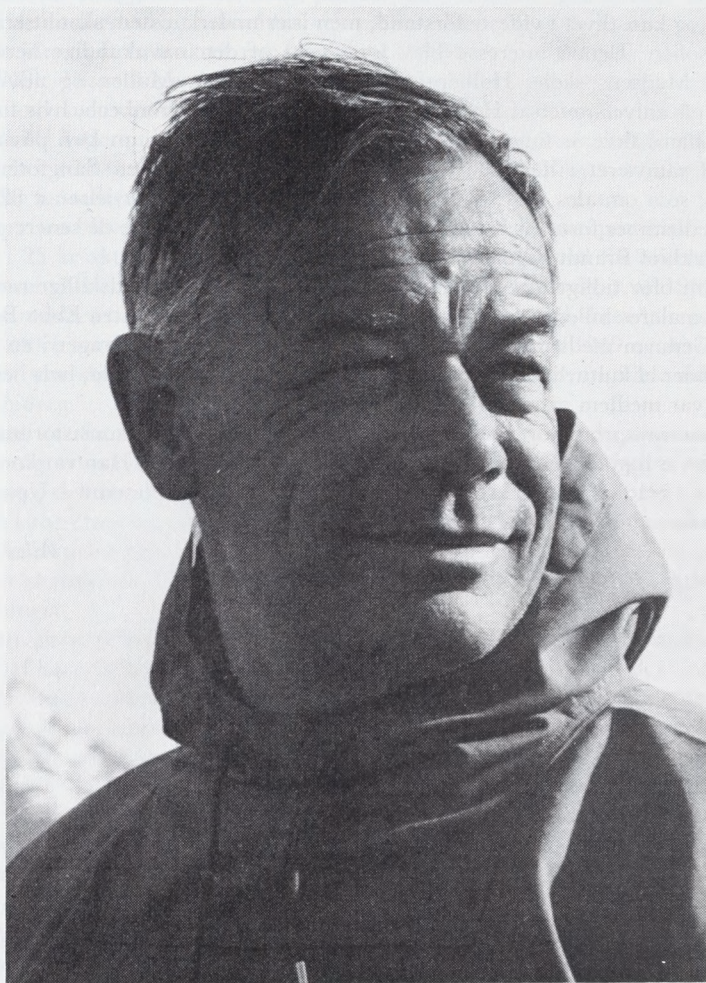
Borum kom da også til at gøre en stor og påskønnet indsats i det praktiske liv, først og fremmest i bestyrelserne for De forenede Bryggerier og G.E.C. Gads fond, men også i øvrigt, f.eks. i form af responsa til brug i retstovter.

Det er ikke muligt at skrive om Borum uden at nævne hans interesse for kultur- og kunstlivet i videste forstand, men især malerkunsten, skønlitteraturen og filosofien. Denne interesse blev først vakt af den navnkundige lærer ved Henrik Madsens skole, Holbergforskeren, Dr. Th. A. Müller, og udvikledes videre på universitetet af Harald Høffding og Vilhelm Grønbech, hvis forelæsninger han i flere år fulgte ved siden af det juridiske studium. Den påvirkedes også af samværet i den lille fraktion af studentersamfundet, Sangforeningen Taaren, som omtales af Tom Kristensen i Åbenhjertelige Fortællinger s. 82 ff, og hvis medlemmer foruden Borum og Tom Kristensen bl.a. talte de senere professorer Frithiof Brandt, Oluf Friis og Svend Aage Pallis.

Borum blev tidligt interesseret i moderne malerkunst, og adskillige moderne danske maleres billeder smykkede væggene i hans og hans hustru Ebba Borums hjem. Gennem medlemsskabet af Tuborgfondet blev han inddraget i en række andre sider af kulturlivet og ikke mindst det danske institut i Rom, hvis bestyrelse han var medlem af, nød godt af hans bevågenhed.

Borum var prorektor 1947-48 og mangeårigt medlem af konsistorium. Fra 1946-65 var han formand for Juridisk Forening i København. Han var kommandør af 1. grad af Dannebrog og æresdoktor ved universiteterne i Upsala og Reykjavik.

Allan Philip

J. M. Jørgensen

Tyge Wittrock Böcher

25. oktober 1909-15. marts 1983

Tyge W. Böcher var professor i botanik fra 1954-1979. Han blev udnævnt til ekstraordinær professor i 1954 og var fra 1958-1971 bestyrer af Institut for Planteanatomi og Cytologi. Han udnævntes til ordinær professor i 1965.

T.W. Böcher var og forbliver en central skikkelse i universitetsbotanikkens udvikling i Danmark. Han startede i den gamle tid ved det lille universitet, hvor Botanisk Laboratorium husede en professor og to amanuenser. Han var en drivende kraft i hele ekspansionsperioden, og ved hans afgang i 1979 var krisens nedtur mere end begyndt. Hans stilling er endnu ubesat – af sparehensyn.

Født i København i 1909, i et gammelkøbenhavnsk intellektuelt miljø blev han inspireret – på klassisk vis – af lykkelige ferier på landet tilbragt med studier af Danmarks flora. Det bragte ham gennem det botaniske studium hos professor Ostenfeldt frem til ansættelse ved Københavns Universitets botaniske laboratorium i 1936.

Men inden da havde han udvidet sin botaniske kærlighed. Deltagelse i Einar Mikkelsens Østgrønlandsekspedition i 1932 var begyndelsen til en livslang indsats for udforskningen af Grønlands flora, og en skelsættende post i T.W. Böchers videnskabelige udvikling.

Floraen i hele det danske rige blev tema for hans botaniske hovedindsats, men han tilnærmede sig sit foretrukne tema fra særdeles mange vinkler.

Mindst måske som taksonom i klassisk forstand. Den slags lyster styres bedre i eksotiske områder af kloden. Måske var han først og fremmest cytolog. Hans første afhandling drejer sig om Anemone-arters cytologiske forhold, og hans ekstraordinære professorat var defineret i planteanatomi og cytologi. Alligevel tror jeg, at T.W. Böchers botaniske livsnerve var i det plantesociologiske studium og tilsvarende plantegeografiske generaliseringer. Hans store undersøgelse af Randbøl Hede (1941) hører blandt hovedværkerne. Med hans »modificerede Raunkjær metode« som finanalytisk apparat karakteriserede han hedevegetationen på særdeles præcis måde. Arbejdet er helt karakteristisk for dets forfatter. Det opfanger plantegeografiske konsekvenser på linie med kulturhistoriske forudsætninger – men samtidig viser det forfatterens kærlighed til sine resultater. Hver observationsserie var en oplevelse, der skulle gives videre til læseren. Det gjorde mange af hans afhandlinger noget fyldige.

Mange andre afhandlinger centrerer om heder og overdrev. Læsø, Thy, Samsø, Nordsjælland – og hele det nordatlantiske område, hvor Færøerne naturligvis havde sin særlige rolle som forpost i den atlantiske region.

Tilsvarende er der her tale om en vigtig indsats for skildringen af det nordvestlige Europas plantevækst. Skabt i mange flittige og arbejdsomme »feriers« lykkelige stunder.

Grønlands flora og plantegeografi er et hovedemne i Böchers forfatterskab. I titler og sider det mest omfattende. Alligevel var Böcher ikke den store Grønlandsfarer. Ikke moskusokse med talrige overvintringer. Bestemt ikke hans livs-

stil. Højest havde han rang som snehare efter sommerekspeditioner i 1932, 1946 og 1958. Men det er karakteristisk, at Böcher udnyttede sine observationer og udmøntede dem i brede afhandlingsspektre. Hans studenterindsats på Østgrønlandsrejsen i 1932 var en væsentlig inspiration til hans disputatsarbejde om udbredelsestyper i den grønlandske flora i 1938. Moskuskokserne modtog det med udtalt skepsis. Eftertiden vil nok finde, at det var vel tidligt at karakterisere disse plantegeografiske træk, men til gengæld også nok se, at kritikernes produktion var mager rypeføde. Langt bedre dokumentation fik Böcher skaffet på Vestgrønlandsrejsen i 1946, hvor især hans studium af de kontinentale steppeområder var af stor plantegeografisk interesse. Suppleret med iagttagelser fra det sydligste Grønland har Böcher kunnet fremlægge så alsidigt et materiale at han har sikker position som ledende kraft i beskrivelsen af Grønlands planteliv.

At dette arbejde føres videre, har Böcher også i høj grad medansvar for. At Morten Porsilds gamle station i Godhavn blev til en moderne arktisk forskningsstation under Københavns Universitet skyldes ikke mindst Böchers indsats og entusiasme. Og hans initiativ til udgivelse af en Grønlands-flora har tilsvarende effekt.

Plantegeografien er en global videnskab. I den forstand er der ikke langt fra Grønland til Argentina. Især med Böchers fremdrift var distancen overkommelig. Studier fra Argentinas højlands-områder giver en ekstra facet i Böchers plantegeografiske publikation.

Der er ganske snæver forbindelse fra plantegeografien til Böchers anden videnskabelige hovedgade, biosystematik, evolution, cytologi. Arternes geografiske og økologiske variation i samspil med cytologiske karakteristika.

Materialet kom i vid udstrækning fra hans egne feltstudier. Botanisk Have – især dens forsøgsmark i Tåstrup og det arktiske drivhus – gav rig mulighed for dyrkning af alverdens modifikationsserier. Samtidig byggede han et plantecytologisk laboratorium op, og fik udarbejdet den raffinerede teknik, der var nødvendig for moderne kromosomstudier. Han fik også medarbejdere, der kunne lægge endnu nogle mikrogram til teknikens fintarering. T.W. Böcher var i sin sjæl hverken fysiker eller kemiker, men klassisk student.

Han har helt klart haft sine botaniske kærligheder i disse studier. *Prunella*, *Veronica officinalis*, *Campanula rotundifolia* og mange flere i polygamt forhold. Også denne afhandlingsserie er lang og varieret.

Væsentligt var det, at Böcher her kunne sammenkoble iagttagelsesområder. Fra den sydeksponerede urtelis voksesteder, over fine morfologiske karaktertræk til kromosomanalysens spektrum.

Nok gik Böchers alsidighed af og til lidt vel langt. Hans afhandlinger om ferskvandsalger er afgjort et biprodukt. Men som helhed var Böchers evne til at udnytte et materiale fuldt ud i alle sammenhænge et vigtigt og karakteristisk træk. Hans produktion er både større og mer alsidig, end hvad hans samtidige har klaret. Af og til har hans kritikere sagt letbenet. Men den letbenede når langt og ser meget.

Men Böcher ville gerne bringe sit budskab meget længere ud end til den snævre videnskabelige kreds. Helt nærliggende for ham var det naturligvis at forsyne det stadig stigende antal studerende med tidssvarende lærebøger. Hans undervisningsmæssige interesse strakte sig dog langt videre. »Plantelivet« var et stærkt forsøg på at styrke det svage botaniske fag i seminarieundervisningen. Helt på linie med hans brede interesse i at forskningens resultater skulle spredes gennem undervisningen blev Böcher også en drivende kraft, da det næsten forstenede Folkeuniversitet skulle fornyes efter krigen, og vise videnskaben frem

for alt folket. Netop i Folkeuniversitetets tværvideenskabelige intellektuelle miljø fandt Böcher sig særdeles vel tilrette. Som pædagog var han næppe en mester i stoffets logiske disposition. Så meget mere i inspirationens frugtbarghørelse.

Helt naturligt pegede Böchers engagementer også på, at han kunne gøre nytte for naturfredningssagen. Både naturfredningsforeningen og -rådet drog fordel af hans store kendskab til Danmarks natur. Han var formand for rådet fra 1969-72. På samme linie lå hans mangeårige deltagelse og 6 årige formandskab for Botanisk Forening. Tro ikke derfor at Böcher var den fødte organisationsbyråkrat. En dagsordens punkter var oftest for snævert et hylster for hans inspiration.

I ganske høj grad var Böcher dansk botaniks udenrigsminister. Ikke mindst i det omfattende arbejde omkring udgivelsen af *Flora Europaea*, der i enestående grad samlede de europæiske botanikere, især da i 60'ernes vækstperiode. Listen over hans medlemskab af udenlandske lærde selskaber er ganske lang. Han var velkendt og velagtet på udebane.

Det fremgår ovenfor, at han også i høj grad tegnede universitetsbotanikken på hjemlige scener. Helt afgjort dog ikke uden modsætninger. Talrige sindrige træk er trukket for at hindre, at Böcher kom med i dette eller hint. Det samlede billede ændredes ikke meget ved disse interessante skaktræk, og synlige fejder kom der ikke ud af det. Der var altid mange andre vigtige opgaver. Böcher fik udrettet mere end hans kritikere.

Det er endnu for tidligt at vurdere den ekspansionsperiode som Böcher tegnede så stærkt. Givet rummer perioden både inflationstendenser og ægte vækst. Böcher var næppe den der hårdt bekæmpede inflationen. Men det er helt givet, at den grundlæggende alliance mellem forskning og undervisning havde fuld dækning i Böchers eget virke. Han tegnede begge felter fuldt ud – og mere til, og har derved ansvar for en væsentlig del af et halvt århundredes totalhøst på de botaniske agre.

Morten Lange

Torben Christensen

Torben Christensen

29. marts 1921-8. september 1983

Torben Christensen blev født i Esbjerg som søn af fabrikant Christen Torben Christensen og hustru Corna Margrethe, født Poulsen. Efter studentereksamen fra Esbjerg Statsskole 1939 begyndte han straks at studere teologi ved Københavns universitet. Han blev kandidat 1946. Året før havde han modtaget universitetets guldmedaille for besvarelsen af en prisopgave om lov og evangelium hos Luther. Dette arbejde gav ham en indsigt i reformationens og specielt i Luthers teologi, som han siden fik mulighed for at udmønte, men desuden indbragte det ham en sådan andel i fakultetets rejsestipendier, at han efter eksamen kunne tilbringe et par år i udlandet. På dette tidspunkt var det især den systematiske teologi, ikke mindst dogmatikken, der havde hans interesse, og det var derfor naturligt, at han ønskede at besøge universiteterne i Lund, hvor Anders Nygren og Lutherforskeren Ragnar Bring virkede, og i Basel, hvor Karl Barth var professor. Men den længste tid tilbragtes dog i England, dels i Cambridge, dels i London. Her lagdes grunden til de studier, som kom til at præge Torben Christensens første tid som forsker.

Efter hjemkomsten 1948 holdt han i efterårssemesteret samme år som undervisningsassistent forelæsninger over Den augsburgske Bekendelse, et emne, han med sine tidligere Lutherstudier havde gode forudsætninger for at behandle. Arbejdet som undervisningsassistent var dengang en hæder, fakultetet skænkede til unge teologer, som det ventede sig noget af, men man kunne ikke leve af det. Torben Christensen blev i stedet 1949 konstitueret som sognepræst i Jylland. Han kom dog kun til at virke nogle få måneder, idet fakultetet ved ledighed tildelte ham det eneste universitetsadjunktur, det på den tid rådede over. Han var siden meget glad for, at han havde nået at blive ordineret til præst forinden. I 1949 udkom det første resultat af studierne i England, *Et Bidrag til Forstaaelsen af S.T. Coleridge's religiøse udvikling*. Den lille bog vakte ikke megen opmærksomhed, men den tjente sit formål: at bekræfte fakultetet i troen på hans muligheder for at arbejde videnskabeligt.

Netop, da Torben Christensen var færdig med sin disputats, afgik professor Jens Nørregaard ved døden. Det forandrede perspektiverne og vendte den unge doktorands tanker i retning af kirkehistorien. Det år, der forløb inden disputatsen kunne forsvares i juni 1954, brugte han til studier over den tidligste kristendom. 1. oktober samme år blev han udnævnt til professor i teologi med kirke- og dogmehistoire som hovedfag.

I forordet til disputatsen, *Logos og inkarnation. En studie i F.D. Maurice's teologi*, takker Torben Christensen Jens Nørregaard for inspiration og opmuntring. Nørregaards interesse for engelsk teologi og angelsaksisk kirkeliv var velkendt, og han har ikke sjældent fremhævet netop F.D. Maurice som den store skikkelse i engelsk teologi i det 19. århundrede, idet han ikke mindst i ham så en mand, der mere, end det var almindeligt i England, var inspireret af Martin Luther. Det var derfor kun naturligt, at Torben Christensen, der jo havde drevet intensive Lutherstudier, lod sig bevæge til at optage denne tilskyndelse. Han fandt imid-

lertid noget ganske andet, end han oprindeligt søgte. Den store bog (547 sider) vil vise, at Maurice i virkeligheden var bestemt af platonisk tænkning, og at dette hidtil har været overset, fordi Maurice udtrykker sig i et bibelsk og traditionelt teologisk sprog, som kun afslører sine dybeste forudsætninger for den, der i et tilbundsgående studium af hele det store, men spredte forfatterskab kommer på sporet af den helhedsforståelse, der bærer det. Det påpeges med rette, at noget sådant ikke tidligere havde været forsøgt. Det var meningen, at bogen hurtigt skulle have været udsendt på engelsk, men de opgaver, som professoratet stillede, medførte, at en revideret engelsk udgave først udkom i 1973.

Længe forinden havde dog Torben Christensen gjort sig stærkt gældende også på engelsk grund. Maurice-studierne havde bragt ham på sporet af et righoldigt materiale, som han ved senere arkivstudier i England fik suppleret. Resultatet foreligger i bogen *Origin and History of Christian Socialism 1848-1854* fra 1962. Medens disputatsen endnu bar præg af den oprindelige hældning til den systematiske teologi, var der denne gang tale om en historisk undersøgelse, der grundigt og medrivende skildrer den kristne socialismes opståen og historie, indtil den opløstes netop, som den var ved at slå afgørende igennem. F.D. Maurice er atter en hovedperson, idet han gøres ansvarlig for den fiasko, der kunne have været undgået. »Helten« i bogen er John Malcolm Ludlow, den kristne socialismes egentlige leder. Tilsammen har de to bøger givet Torben Christensen en betydelig autoritet i England. En sidste frugt af denne gren af hans forskning finder man i den spændende afhandling *Harald Westergaard og John Malcolm Ludlow. Optakten til den kristelig-sociale bevægelse i Danmark* (Kirkehistoriske Samlinger 1976, 292-326), der ikke mindst udnytter brevvækslingen mellem de to hovedpersoner.

Professoratet i kirkehistorie ændrede på afgørende vis retningen i Torben Christensens studier. Han tog fat på opgaverne med den for ham karakteristiske begejstring og utrættelighed. I årenes løb har han undervist i alle perioder af kirkens historie. I de første år lagde arbejdet med at skrive forelæsninger beslag på det meste af hans tid, idet han så vidt muligt søgte at danne sig en selvstændig opfattelse.

I særlig grad gjaldt dette for oldkirkens vedkommende. Det er derfor naturligt, at kun få større arbejder, bortset fra bogen om den kristne socialisme, blev offentliggjort i det første tiår af professoratet. Udgivelsen af Luthers skrifter i udvalg på dansk gav dog Torben Christensen lejlighed til at skrive et par gode indledninger om Luthers udvikling og om hans forståelse af forholdet mellem evangelium og samfund. Først i 1965 – i afhandlingen *Til spørgsmålet om kristendommens hellenisering* (Festskrift til N.H. Søb, s. 11-32) – tog han fat på nogle af de spørgsmål, som skulle komme til at beskæftige ham resten af livet, alle samlet om kristendommens møde med den hellenistiske kultur i Det romerske imperium. I 1967 udkom den store bog *Kristendommen og Imperium Romanum. Kirkens oprindelse og historie indtil år 600* (443 sider).

Dette værk giver en samlet fremstilling, byggende på en udstrakt læsning af kilderne, men naturligvis også på nogle felter afhængig af andres forskning. På en række punkter afveg Torben Christensens opfattelse klart fra de danske forgængere, Jens Nørregaard og Hal Koch. Det er formentlig karakteristisk for ham, at lysten til at efterprøve tilsyneladende herskende synspunkter, og i givet fald forholde sig kritisk til dem, ofte var inspirationen, han behøvede, for at stille de spørgsmål, der førte ham videre. Gennem de studier, som denne bog var frugten af, lagde han det brede grundlag, som var nødvendigt for den, der ønskede at yde selvstændige bidrag til oldkirkens historie. Kender man noget til

periodens kilder og litteratur, kan man ikke undgå at imponeres af den enorme arbejdsindsats, der her er ydet. Ingen tidligere dansk fremstilling af denne periode kan i så henseende måle sig med Torben Christensens bog.

Da dette værk udkom, var han allerede i gang med udarbejdelsen af en ny håndbog i kirkehistorie sammen med Sven Göransson, Uppsala. Samarbejdet mellem de to grundlagdes under Torben Christensens ophold i Uppsala som nordisk gæstedocent nogle år forinden. Torben Christensen skrev det første bind, der gik til ca. 1250. Ifølge sagens natur var skildringen af de første 600 år næsten identisk (blot kortere) med bogen fra 1967. Ny var derimod fremstillingen af de følgende 650 år, der til gengæld måske er den bedste del af værket. Torben Christensen viser her sin evne til at sammenfatte forskningens resultater på et område, som han ikke havde gjort til genstand for sin egen forskning (*Kyrkohistoria 1*. Fra evangelium til den pavelige gudsstat, 1969 – 424 sider). Medens Göransson tog sig af bind 2, har Torben Christensen siden skrevet store dele af bind 3, der udkom 1976 (814 sider, hvoraf Torben Christensen er ansvarlig for ca. 500). Det var naturligt, at han skildrede den angelsaksiske kristendom, men det mest bemærkelsesværdige ved dette bind er dog den brede fremstilling af kristendommens historie i Latinamerika og i den tredje verden. Det er lidt af en pionerindsats, der her er gjort, men samtidig var det for ham en hjertesag således at indrømme denne del af kirkens historie i nyere tid den plads, den efter hans opfattelse havde krav på.

Arbejdet med den store håndbog lagde dog ikke beslag på alle hans kræfter i årene 1967-1976. I samme periode udsendte han flere bøger om oldkirken. Først, i 1970, kom *Romermagt, hendenskab og kristendom. En kulturkamp* (303 sider, siden udsendt på tysk). Som baggrund for en selvstændig forståelse af tiden 305-313, da kristendommens skæbne i Romerriket afgjordes, redegøres der her for kristendommens forhold til den hellenistiske kultur gennem 300 år og for den romerske religionspolitik fra Augustus til Konstantin. I Torben Christensens tolkning ses forholdet mellem det romerske hedenskab og kristendommen som en kulturkamp, der med Konstantins overgang til kristendommen ender med dennes sejr. Selve forløbet er ofte nok skildret, men den måde, hvorpå Torben Christensen indordner enkelthederne i et helhedsbillede, er udtryk for en markant opfattelse, der står i modsætning til tidligere synspunkter, og som formentlig også i fremtiden vil stå under diskussion. Den er fremsat med en lærdom og energi, som sikrer enhver læser rigt udbytte – også den, som måtte hælde til en anden helhedsforståelse.

Da denne bog blev udgivet, var Torben Christensen i fuld gang med det store og imponerende arbejde, som han 1974 offentliggjorde i universitetets festskrift i anledning af dronningens fødselsdag: *C. Galerius Valerius Maximinus. Studier over politik og religion i Romerriket 305-313*. Her får vi i stærkt udbygget videnskabelig form en indgående skildring af den periode, hvori Det romerske imperiums sidste kamp med kristendommen fandt sted. På grundlag af en kildekritisk behandling af de kristne forfattere, der leverer vore væsentligste litterære kilder, men også med anvendelse af andet materiale, bl.a. mønter, tegner Torben Christensen et billede af kejser Maximinus som en værdig hedensk pendant til den efter hans opfattelse allerede kristne Konstantin. Der er tale om et værk af international standard, som forhåbentlig også i fremtiden vil indgå i den videnskabelige diskussion. Arbejdet med perioden fortsatte. Allerede samme år kom en stor afhandling om *Det såkaldte Milanoedikt* (Dansk teol.Tidsskr. 1974, 81-129), der ligeledes søger at give en ny tolkning af kilderne. Senere fulgte studier over Eusebs kirkehistorie, og et større arbejde herom vil udkomme inden længe.

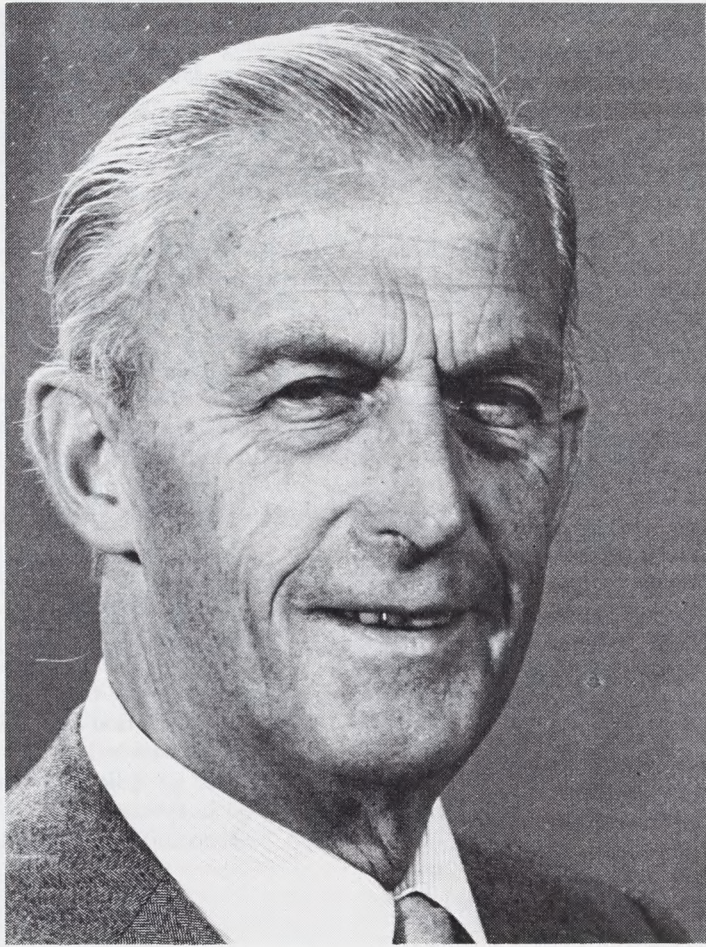
Alt i alt kan man sige, at Torben Christensen gennem sine oldkirkelige studier ydede vigtige bidrag til den internationale debat, som han også på kongresser og konferencer tog livligt del i.

Endnu et område, der havde hans varme interesse, bør omtales her. Gennem en årrække var han formand for Den danske Pathanmission, hvis arbejde på stedet han lærte at kende gennem flere rejser til Indien. Beskæftigelsen med missionsproblemer på det praktiske plan tilskyndede ham til et egentligt studium. En række kyndige artikler fra hans hånd foreligger, og i de senere år tog han initiativer, som gav ham ledende funktioner i det internationale forskningssamarbejde. Hans engagement og omfattende viden gjorde dette naturligt, og det er sandsynligt, at han også på dette område havde gjort en stor indsats, hvis han havde fået mulighed for det.

Torben Christensen har således i rigt mål været med til at placere dansk kirkehistorisk forskning i en international sammenhæng. Men den samme utrættelige flid og begejstring prægede ham som universitetslærer. Ligesom han stillede store krav til sig selv, gjorde han det over for de studenter, der ønskede at tage del i hans undervisning. Han kunne ikke, og ønskede heller ikke at være »pædagog«, hvis man dermed mener en person, der gør tingene nemmere, end de er. Gik man ind på hans krav, blev han en inspirerende lærer, medens hans tålmodighed hurtigt blev opbrugt, hvis han mente at stå over for studerende, der var præget af tilskuermentalitet. På de mange ekskursioner, han kom til at lede, oplevede større grupper af studenter, hvorledes han uden mindste blaserthed vedblev at stille spørgsmål, også når han stod over for monumenter, som han havde besøgt mange gange. Ikke få har, det kan man vist gå ud fra, ved sådanne lejligheder fået et indtryk af, hvad det vil sige at studere, som de sent eller aldrig vil glemme. Han var aldrig bange for at gå i gang med nye opgaver, og det skete hver gang med samme grundighed og entusiasme. Hans arbejdskraft var ualmindelig og en tilskyndelse for hans kolleger.

Københavns universitet har i Torben Christensen mistet en forsker af international rang, og Det teologiske Fakultet vil komme til at savne hans lærdom, hans kærlighed til teologi og kirkehistorie, hans forbilledlige samvittighedsfuldhed både som videnskabsmand og som lærer og den inspiration, han indgød både sine kolleger og de studerende.

Leif Grane

J. Marshall

Peter Arne Gammelgaard

20. august 1912-24. juli 1983

Peter Arne Gammelgaard døde 24. juli 1983. Indtil 1. september 1982 var han professor i kirurgi ved Københavns Universitet og Overkirurg ved Københavns Amtssygehus i Herlev.

Gammelgaard var født i Esbjerg 20. august 1912. Han tog lægevidenskabelig embedsexamen ved Københavns Universitet i 1938, og begyndte sin kliniske uddannelse paa Københavns Amtssygehus i Gentofte.

Samtidig ansattes han som assistent ved Statens Seruminstitut, hvor han arbejdede fra 1939 til 1945, og hvor han begyndte på den afhandling, der senere blev hans disputats. Den færdiggjordes under ansættelse på Københavns Universitets Retsmedicinske Institut 1941-42. Under titlen: Om sjældne svage A-receptorer (A_3 - A_4 - A_5 - A_x) blev den forsvaret for den medicinske doktorgrad, som han erhvervede i 1942. Hans disputats blev i 1962 oversat til engelsk.

Gammelgaard havde en meget alsidig kirurgisk uddannelse, men det blev urologien der fangede hans største interesse. Formentlig betød det noget afgørende for hans urologiske interesse, at han ret tidligt blev ansat hos H. Retlev Abrahamsen, som grundlagde den første urologiske afdeling i Danmark på Bispebjerg Hospital afd. D. Gammelgaard tog også en grundig almenkirurgisk uddannelse hos Poul Morville på Gentofte Amtssygehus afd. A, og en thoraxkirurgisk uddannelse hos Frederik Therkelsen på Rigshospitalets afd. R. Her blev han udnævnt til assisterende overlæge, men tiltrådte kort tid efter 1957 stillingen som overkirurg ved afd. H på Gentofte Amtssygehus.

Da grenspecialiseringen indenfor kirurgien blev realiseret, fik afd. H urologi- en, og Gammelgaard tog straks denne udfordring op, selv om den endocrine kirurgi og karkirurgien fortsat blev bevaret i afdelingen.

Samtidig med ledelsen af afd. H var han rådgiver for byggeriet af det nye sygehus i Herlev, og 1. september 1976 flyttede han der til som chef for den urologiske afdeling, og fortsatte her indtil han faldt for aldersgrænsen 1. september 1982.

Under sin ansættelse på Rigshospitalet blev Gammelgaard i 1953 inddraget i undervisningen af de medicinske studerende. Han udnævntes til prosector chirurgiae, en stilling han beklædte indtil 1957. Fra 1958 til 1971 var han professor ved den kliniske praktikantundervisning, og fra 1971 blev han professor i kirurgi ved den nyetablerede sektion 5 under det medicinske fakultet ved Københavns Universitet. 1976-78 repræsenterede han sektion 5 som medlem af det lægevidenskabelige fakultetsråd.

Gammelgaard vil nok især blive husket for sin indsats indenfor urologien, men samtidig også for sin indsats inden for dansk kirurgi som helhed, samt for sit videnskabelige og kollegiale retsind.

Inden for urologien ydede han mange bidrag af national og international betydning. Han kendte ultralydundersøgelserne og urodynamikkens diagnostiske muligheder, og var forrest i at udbrede kendskabet hertil. Det værdsattes

både i Danmark og i udland. Han blev prisbelønnet herfor i 1978 i Monaco. Han blev hentet til udlandet som gæsteforelæser. Han blev æresmedlem af Dansk kirurgisk Selskab, af Dansk urologisk Selskab og af Nordisk urologisk Selskab.

Hans indsats inden for dansk kirurgi vil også blive husket, især på grund af det arbejde han gjorde for Dansk kirurgisk Selskab. I 1957 blev han medlem af selskabets bestyrelse og året efter dets første generalsekretær, en nyskabt stilling med bl.a. den opgave at sørge for de yngre kirurgers postgraduate uddannelse. Gammelgaard ydede her en betydelig indsats. Senere repræsenterede han selskabet i §-14 udvalget, som vurderer ansøgerne til de kirurgiske slutstillinger. I 1975 blev han selskabets næstformand, og 1977-79 dets formand. Udover dette var han sekretær i Nordisk kirurgisk Forening fra 1953-60.

Trods stadigt voksende arbejdsbyrde inden for urologien var han fortsat aktiv inden for Dansk kirurgisk Selskab, og således en af de ledende til at fastslå, at selv om kirurgerne udspecialiserer sig, bør de værne om deres moderselskab som samlingsstedet for alle kirurger, og de bør stadig være parate til at forsyne det med videnskabelige bidrag, som er nødvendige for selskabets fortsatte trivsel.

Gammelgaard var præget af ærlighed og grundighed i sin videnskabelige production, af åbenhed og redelighed overfor sine samtidige og sine yngre kolleger, og han var – måske på grund af, måske på trods af sin vestjyske oprindelse – i besiddelse af usædvanlig gode forhandlingsevner. Desuden mødte han altid velforberedt til møderne. Derfor var der mange gange bud efter ham, når vigtige opgaver af lægefaglig og administrativ karakter skulle løses.

Hans videnskabelige production omfatter foruden disputatsen en række tekstbøger, hvor han er medforfatter. Desuden vægtige arbejder om medfødte hjertesygdomme, stammende fra hans tid som thoraxkirurg på Rigshospitalet, hvor han i 1954 fik specialanerkendelse i thoraxkirurgi. Men den væsentligste production ligger inden for urologien, hvor studierne over den renovasculært betingede hypertension anses for særlig betydningsfuld. Hans videnskabelige interesser strakte sig også til den postgraduate uddannelse af yngre kolleger i ind- og udland. De blev samlet til kurser – mest på Herlev hospital. The Copenhagen Symposium on Transurethral Surgery er titlen på et sådant højt værdsat kursus, der blev gentaget flere gange og som samlede deltagere fra store dele af verden.

Med sine udprægede administrative evner formåede Gammelgaard at skabe ideelle forhold for sine yngre medarbejdere og at opmuntre dem til videnskabeligt arbejde. Mange lødige videnskabelige arbejder er gennem årene udgået fra Gammelgaards afdeling i Herlev.

I det meget der i årenes løb er skrevet om Dansk kirurgisk Selskab, anføres et sted, at når man er blevet optaget i selskabet, sætter man sig på den bageste række ved møderne. Her bliver mange siddende i mange år, for der er ingen faste regler for, hvordan man arbejder sig ned på de forreste rækker, hvor de store kirurger sidder og påvirker de yngre kirurger ved at give tonen an, i mange tilfælde ved at sige ingenting til de foredrag, der bliver holdt. Men ofte sker der det mærkelige, at de, der sidder på de mellemste rækker i Dansk kirurgisk Selskab, er kommet til at betyde langt mere for de unge kirurger, end de der sidder på første række.

Gammelgaard yndede at sætte sig på en af de mellemste rækker i selskabet. Ikke fordi der ikke var plads på forreste række, hvor han hørte til, men – synes mange af hans samtidige – fordi han i sine egenskaber også besad den fornemme tilbageholdenhed – af nogle karakteriseret som en af hans farligste egenskaber, bl.a. i stillingskonkurrencen.

Med sin betydelige faglige viden, sin videnskabelige indsigt og redelighed og med sin fornemme tilbageholdenhed var Gammelgaard den ideelle chef for sine ældre og yngre medarbejdere, som især vil huske ham for den store indflydelse han har haft på deres kirurgiske udvikling.

Mogens Andreassen
Tage Hald

Med sin betydelige faglige viden, sin videnskabelige indsigt og redelighed og med sin fornemme tilbageholdenhed var Gammelgaard den ideelle chef for sine ældre og yngre medarbejdere, som især vil huske ham for den store indflydelse han har haft på deres kirurgiske udvikling.

— Erik Skjold blev født den 12. januar 1909 i København. Han var søn af den kendte læge og kirurg, professor Erik Skjold og hustru Kirsten Skjold.

— Erik Skjold blev født den 12. januar 1909 i København. Han var søn af den kendte læge og kirurg, professor Erik Skjold og hustru Kirsten Skjold. Han blev cand. med. i 1931 og blev læge i 1932. Han var medlem af Det Kongelige Danske Lægeakademi fra 1952.

— Erik Skjold blev født den 12. januar 1909 i København. Han var søn af den kendte læge og kirurg, professor Erik Skjold og hustru Kirsten Skjold. Han blev cand. med. i 1931 og blev læge i 1932. Han var medlem af Det Kongelige Danske Lægeakademi fra 1952.

— Erik Skjold blev født den 12. januar 1909 i København. Han var søn af den kendte læge og kirurg, professor Erik Skjold og hustru Kirsten Skjold. Han blev cand. med. i 1931 og blev læge i 1932. Han var medlem af Det Kongelige Danske Lægeakademi fra 1952. Han var en af de mest kendte og respekterede kirurger i Danmark. Han havde haft et stort indflydelse på den danske kirurgiske udvikling og var en af de mest betydningsfulde kirurger i Danmark. Han var en af de mest kendte og respekterede kirurger i Danmark. Han havde haft et stort indflydelse på den danske kirurgiske udvikling og var en af de mest betydningsfulde kirurger i Danmark.

— Til daglig så man ham på cykel til og fra arbejde. Han var cykelentusiast og blev berømt, da han på sin 50 årsdag fik en uvædet forrest af sin cykel. Han klatrede ned af hele ned af hospitalsgangen. Dagen efter var han søgt for sent til morgenterrængen. Han var blevet standet af et barn i Dyrehaven. De ville ikke tro på, at han var kommet væltet til cyklen (der var udstyret med flag og ekornklokker), og det var temmelig suspekt, at han ikke vidste, hvor cyklen var købt. Da vi spurgte ham, hvad han egentlig såede i Dyrehaven, kom svaret prompte: »Jeg måtte da vise hjortene, hvordan man kører på cykel.»

I Erik og hans hustru, Kirsten Skjolds hjem i Klampenborg gav den afslappede atmosfære de bedste rammer for mange byghedsfester med venner og kolleger. Ved selskaber var han en elegant og sprog-taler og digtede ypperlige lejlighedsange.

Tidligt i sin karriere som læge blev Erik Skjold ansat på Blegdamsk Hospital.

og indledte en række foredrag om den nye kultur og den nye
 tankegang, som var opstået i Danmark og som var
 blevet kendt som den nye kultur og den nye tankegang.
 Disse foredrag blev meget populære og blev hørt af
 mange mennesker.

Carsten Nielsen

Denne bog er en samling af foredrag og artikler, som er udvalgt fra hans mange skrifter. Den er udgivet af Forlaget Nord og er en del af deres samling af bøger om dansk kultur og historie. Bogen er en vigtig kilde til viden om den danske kultur og historie og er en must-read for alle, der er interesseret i dansk kultur og historie.

Erik Skinhøj

18. marts 1918-1. marts 1983

Med Erik Skinhøjs død mistede Københavns Universitet en markant personlighed, der med sin alsidighed nåede at præge mange forhold. Ikke mindst vil Erik Skinhøj blive husket for at have indledt en ny epoke i sit fag, neuromedicin, med nye fysiologisk orienterede principper og relation til nabodiscipliner.

Erik Skinhøj blev født i Ålborg og tilbragte sin barndom i Thisted. Han blev student fra Rungsted Statsskole i 1936 og læge fra Københavns Universitet i 1943. Han blev uddannet som neurolog i København, blev overlæge ved Bispebjergs neuromedicinske afdeling i 1959 og professor ved Københavns Universitets Lægevidenskabelige Fakultet, sektion IV i 1971. I 1975 blev han professor i neuromedicin ved sektion III og overlæge ved Rigshospitalets neuromedicinske afdeling. Fra februar 1979 til juni 1982 var han rektor for Københavns Universitet og vendte herefter tilbage til sit professorat.

Erik Skinhøj havde mange interesser uden for sit fag, samfundsmæssige, politiske, litterære m.m. Under krigen lagde han et betydeligt arbejde i modstandsbevægelsen og ledede modstandsorganisationen »De Danske Studenter«. Politisk følte Erik Skinhøj sig knyttet til venstrefløjen og tilhørte Danmarks kommunistiske parti. Erik Skinhøj var bredt orienteret i såvel fag- som skønlitteratur og skrev selv en poesibog, som blev udgivet på hans 60 års fødselsdag.

Erik Skinhøj udviste i det daglige en venlighed og en interesse for sine medarbejdere, der er usædvanlig. Han kunne være skarp i sin argumentation om faglige spørgsmål, men når det drejede sig om personlige spørgsmål udviste han en ægte varmhjertethed og indlevelse. Han havde altid tid til at diskutere faglige og ikke faglige problemer med venner og kolleger. Personalets trivsel lå ham på sinde, både generelt og når det vedrørte den enkelte ansatte. Før samarbejdsudvalg blev en realitet i hospitalsvæsenet, var afdelingsdemokrati på Erik Skinhøjs initiativ indført på neuromedicinsk afdeling på Bispebjerg hospital med regelmæssige møder mellem repræsentanter fra medarbejdergrupperne. Hans eminente kontakt med patienterne bundede i dybtfølt interesse og medfølelse.

Til daglig så man ham på cykel til og fra arbejde. Han var cykelentusiast og blev henrykt, da han på sin 50 årsdag fik en ny cykel foræret af sin afdeling. Han kvitterede med at køre ned ad hospitalsgangen. Dagen efter kom han meget for sent til morgenkonferencen. Han var blevet standset af to betjente i Dyrehaven. De ville ikke tro på, at han var kommet ærligt til cyklen (der var udstyret med flag og ekstraklokker), og det var temmelig suspekt, at han ikke vidste, hvor cyklen var købt. Da vi spurgte ham, hvad han egentlig skulle i Dyrehaven, kom svaret prompte: »Jeg måtte da vise hjortene min fine ny cykel.«

I Erik og hans hustru, Kirsten Skinhøjs hjem i Klampenborg gav den afslappede atmosfære de bedste rammer for mange hyggelige stunder med venner og kolleger. Ved selskaber var han en elegant og vittig taler og digtede ypperlige lejlighedssange.

Tidligt i sin karriere som læge blev Erik Skinhøj ansat på Blegdamshospitalets

epidemiske afdeling. Det blev nogle anstrengende år med stor arbejdsbyrde som følge af mange indlæggelser af patienter med epidemiske sygdomme og som følge af, at flere kolleger på afdelingen var væk i længere perioder for at varetage andre vigtige lægelige funktioner ved krigens ophør eller for at skjule sig for besættelsestropperne. Erik Skinhøjs ansættelse på Blegdams hospitalet faldt sammen med polioepidemien. Han gjorde her en betydelig indsats samtidig med, at han udarbejdede sin disputats »Some problems of acute anterior poliomyelitis and its sequelae«, som blev forsvaret i 1949 ved Københavns Universitet. Med disputatsarbejdet havde Erik Skinhøj fastslået sin position som forsker og neurolog. I de efterfølgende år beskæftigede Erik Skinhøj sig med flere aspekter af neurologisk forskning og publicerede mange velestimerede videnskabelige arbejder bl.a. om myasthenia gravis og om cerebrovaskulære sygdomme. Erik Skinhøj blev neurologisk konsulent på Bispebjerg Hospital, og da der i 1959 blev oprettet en neuromedicinsk afdeling på hospitalet, var det helt naturligt, at han blev overlæge ved afdelingen.

På Bispebjerg Hospital etablerede Erik Skinhøj et snævert videnskabeligt samarbejde med overlæge, dr.med. Niels A. Lassen på klinisk fysiologisk afdeling. De udforskede hjernens blodcirkulation og stofskifte, bl.a. hos patienter med slagtilfælde og migræne og opnåede international anerkendelse for deres arbejder. Der blev etableret udenlandske forbindelser. Unge forskere søgte til afdelingen, og denne blev et sandt uddannelsescenter. Det var derfor en selvfølge, at Erik Skinhøj blev professor i neuromedicin ved Københavns Universitet, da sektion IV blev oprettet i 1971. Lige så naturligt var det, at Erik Skinhøj nogle år senere blev professor i neuromedicin ved sektion III og overlæge ved Rigshospitalets neuromedicinske afdeling efter Mogens Føgs afgang.

På Rigshospitalet gik Erik Skinhøj i gang med at videreføre sine tanker og funktioner fra Bispebjerg Hospital, og nye forskningsgrene blev etableret. Hans mange interesser, også udenfor faget, medvirkede til, at han få år senere i december 1978 lod sig vælge til rektor for Københavns Universitet. Han kom til denne post på en for Universitetet hård tid, hvor det udadtil trængtes af nedskæringer, og hvor der indadtil var konflikter i administrationen. Han kom med en vision om, på trods af nedskæringstiderne at arbejde for og søge at styrke Universitetets placering i samfundet, den faglige bredde, den faglige kvalitet og samarbejde efter demokratiske retningslinier. Erik Skinhøj nåede at blive respekteret for disse synspunkter, men midt i arbejdet blev han ramt af en alvorlig kronisk sygdom. Han vendte dog efter sygeorlov tilbage til rektorembetet, hvis pligter han gennemførte til sidste dag. Men han var svækket og havde ikke længere det energioverskud, der i den grad havde præget ham. Han søgte derfor ikke genvalg efter rektorperioden, men vendte i stedet tilbage til sit professorat, hvor han på inspirerende vis tog del i det kliniske arbejde og undervisningsfunktionerne. Han var i gang med at planlægge nye forskningsprojekter, som han desværre ikke nåede at udføre, før han pludselig døde af et hjertetilfælde.

Olaf B. Poulsen